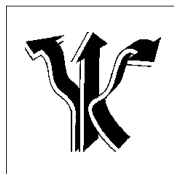

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни

**“ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ
В УКРАЇНІ”**

(для бакалаврів, спеціалістів)

МАУП

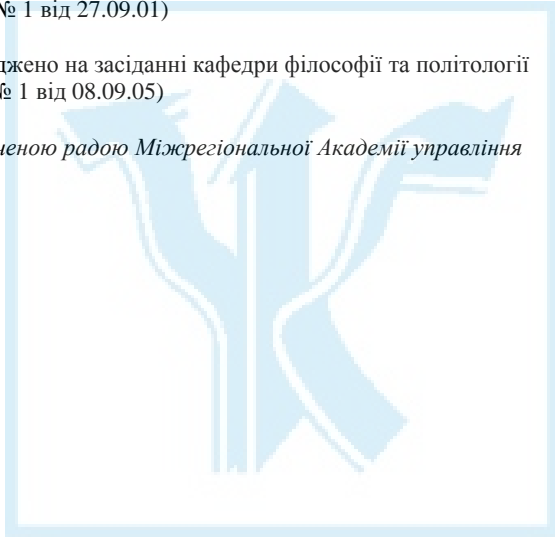
Київ 2005

Підготовлено доктором політичних наук, професором кафедри політології
МАУП *В. П. Горбатенком*

Затверджено на засіданні кафедри політології
(Протокол № 1 від 27.09.01)

Перезатверджено на засіданні кафедри філософії та політології
(протокол № 1 від 08.09.05)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Горбатенко В. П. Навчальна програма дисципліни “Історія політичної думки в Україні” (для бакалаврів, спеціалістів). — К.: МАУП, 2005. — 24 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Історія політичної думки в Україні”, плани семінарських занять, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю студентів, а також список рекомендованої літератури.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2005

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна “Історія політичної думки в Україні” посідає одне з провідних місць у системі політологічної освіти. Підготовка висококваліфікованого фахівця у сфері політології передбачає глибоке знання ідейно-політичного потенціалу минулого, кращих зразків політичної думки.

Політична думка України розглядається як така, що народилася й розвивалася в контексті загальнолюдських знань про форми і функції політики і влади, політичну культуру і політичні цінності. У висвітленні цієї дисципліни простежується взаємозв'язок ідей і поглядів українських мислителів з російськими, білоруськими, польськими, єврейськими, австрійськими та іншими мислителями різних націй і народів.

Масштабність охоплення політичних знань і специфіка цього предмета дають змогу через використання різноманітних підходів синтезувати широке розмаїття ідейно-теоретичних напрямків у єдине ціле та поєднати його з основними надбаннями світової політичної думки. Остання завжди була для українських мислителів орієнтиром для побудови власних концепцій, а також надавала їм широкі можливості вписатися в контекст загального надбання людства з тим, щоб утвердити здатність національного ідейно-теоретичного потенціалу справляти вирішальний вплив на суспільний розвиток, практику державотворення. Відтак, осмислюючи надбання вітчизняної політичної думки і зважаючи на національну специфіку її формування в Україні, ми повинні орієнтуватися на вироблений людством історичний потенціал світової державно-правової та політичної думки.

МАУП

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
вивчення дисципліни
“ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ”

№ п/п	Назва теми
1	2
1	Предмет навчального курсу “Історія політичної думки в Україні” і методологія його вивчення
2	Етапи становлення і розвитку української політичної думки
3	Владні відносини і релігійно-політична думка Київської Русі
4	Загальнодемократичний етап в історії української політичної думки (XIV — кінець XVIII ст.)
5	Демократичні ідеї козацько-гетьманської доби в Україні
6	Пилип Орлик та його Конституція
7	”Права за якими судиться малоросійський народ” в історії української політико-правової думки
8	Формування і утвердження українського лібералізму (кінець XVIII — середина XIX ст.)
9	Микола Костомаров в історії української суспільно-політичної думки
10	Михайло Драгоманов — основоположник політичної науки в Україні
11	Розвиток суспільно-політичних ідей на західноукраїнських землях (О. Терлецький, І. Франко, А. Шептицький)
12	Національно-самостійницька концепція Миколи Міхновського
13	Теорія національного самовизначення українського народу в політологічній спадщині Михайла Грушевського
14	Богдан Кістяківський і його концепція правової держави
15	Політологічні погляди Михайла Туган-Барановського
16	Осмилення і спроби практичного втілення національно-державницької ідеї в революційну добу української історії (1917–1920 рр.)
17	Пошуки самоідентифікації українського народу в умовах бездержавного існування (1920–1991 рр.)
18	Національна ідея в історії української політичної думки XX ст.
19	Феномен української ментальності в осмиленні вітчизняної політичної науки
20	Український націонал-комунізм: спроби поєднання національної ідеї з більшовизмом
21	Феномен української еміграції. Теоретичні підходи до питання відновлення української державності

1	2
22	Український інтегральний націоналізм в ідейно-політичній спадщині Дмитра Донцова
23	Націотворча державницька концепція В'ячеслава Липинського
24	Правові й суспільно-політичні погляди Станіслава Дністрянського
25	Зародження новітніх поглядів і підходів у розвитку політичної думки післявоєнної української еміграції
26	Політологічні ідеї і концепції Володимира Винниченка
27	Суспільно-політичні погляди українських дисидентів-шістдесятників
28	Сучасна політична думка в українській діаспорі
29	Політична наука і освіта в сучасній Україні
30	Етнополітологія і етнодержавознавство: вітчизняні інтерпретації
31	Розвиток українського конституціоналізму від "Руської Правди" до Конституції України 1996 р.
32	Конституція незалежної України як синтез світового демократичного досвіду і втілення одвічних прагнень українського народу

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни

“ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ”

Тема 1. Предмет навчального курсу “Історія політичної думки в Україні” і методологія його вивчення

Історія політичної думки як предмет вивчення сучасної політичної науки. Основні парадигматичні підходи до опанування історії політичної думки. Предмет навчального курсу “Історія політичної думки в Україні” та методологія його вивчення. Історико-політологічний та проблемно-політологічний підходи до вивчення української політичної думки.

Література [15; 16; 18; 26; 27; 30–32; 37; 43]

Тема 2. Етапи становлення і розвитку української політичної думки

Періодизація розвитку української політичної думки. Підстави визначення основних етапів її розвитку. Характерні ознаки і відмінності етапів української політичної думки. Найбільш актуальні проблеми її подальшого вивчення.

Література [15; 16; 18; 29–31; 37]

Тема 3. Владні відносини і релігійно-політична думка Київської Русі

Початки вітчизняного політичного мислення. “Слово про закон і благодать” — гімн духовній свободі людини. “Руська правда” — політико-правовий документ, свідчення утвердження цілісного суспільства й держави. “Повчання” Володимира Мономаха як синтез основних політичних проблем часів Київської Русі.

Література [10; 11; 15; 16; 19; 25–27; 29–31; 37; 43]

Тема 4. Загальнодемократичний етап в історії української політичної думки (XIV — кінець XVIII ст.)

Українські гуманісти епохи європейського Відродження. Політичний трактат С. Оріховського “Напучення польському королеві Сигізмунду Августу”. Гострополемічна думка (В. Суразький, І. Вишенський, Г. Смотрицький і М. Смотрицький та ін.) та культурно-освітня (Ю. Рогатинець, К. Ставровецький, С. Зизаній і Л. Зизаній та ін.). Суспільно-політичні погляди Г. Сковороди.

Література [8; 10; 11; 13; 15; 16; 19; 26; 29–31; 35; 37; 43]

Тема 5. Демократичні ідеї козацько-гетьманської доби в Україні

Українське козацтво як політичний чинник у боротьбі за національну державність. Києво-Могилянська академія та основні ідеї її чільних представників. Церковні братства та їх вплив на зростання національної свідомості українського народу. Українська політична думка в добу визвольних змагань XVII ст.

Література [8; 10; 11; 13; 15; 16; 19; 25; 26; 29–31; 35; 37; 43]

Тема 6. Пилип Орлик та його Конституція

“Конституція прав і свобод Запорізького війська” як свідчення рівня розвитку української політичної думки XVIII ст. Загальні положення Конституції П. Орлика. Контури політичного устрою української держави. Політико-правові гарантії і обмеження для еліти в Конституції П. Орлика.

Література [10; 13; 15; 16; 19; 25; 26; 29–31; 35; 37; 38; 40]

***Тема 7. “Права за якими судиться малоросійський народ”
в історії української політико-правової думки***

Джерела, зміст, система та соціально-політичні передумови створення визначної пам'ятки українського права. Перший Кодекс українського права як регулятор суспільних відносин і акумулятор основних здобутків вітчизняної політико-правової думки. Історичне значення “Прав...” для подальшого розвитку української політико-правової думки.

Література [16; 19; 31; 43]

***Тема 8. Формування і утвердження українського лібералізму
(кінець XVIII — середина XIX ст.)***

Перші паростки українського ліберального світогляду: “Історія Русів”. Формування і погляди української інтелігенції початку XIX ст. Кирило-Мефодіївське товариство: Програма, Устав і політичні погляди його представників. Спадщина Т. Шевченка як невіддільне явище соціально-політичного життя і української політичної думки.

Література [8; 9; 11; 13–16; 19; 25–27; 29–35; 37; 43]

***Тема 9. Микола Костомаров в історії української
суспільно-політичної думки***

М. Костомаров як політичний мислитель. Ідея слов'янського єднання в історико-політологічній концепції М. Костомарова. Визначення майбутнього державного устрою України у творах М. Костомарова.

Література [8; 11; 13–16; 19; 25–27; 29–35; 37; 43]

***Тема 10. Михайло Драгоманов — основоположник політичної
науки в Україні***

М. Драгоманов як політичний мислитель та його концепція вітчизняного лібералізму. Критика російського самодержавства і українських націонал-демократів у творчості М. Драгоманова (“Историческая Польша и великорусская демократия”, “Чудацькі думки про українську національну справу”, “Шевченко, українофіли і соціалізм”). Система політичного реформування суспільства: конституційний проект М. Драгоманова “Вольный союз — Вільна спілка”.

Література [7; 8; 13; 15; 16; 19; 24; 25; 27–29; 31–38; 43]

**Тема 11. Розвиток суспільно-політичних ідей
на західноукраїнських землях (О. Терлецький,
І. Франко, А. Шептицький)**

Політичне пробудження галичан (М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький). Політико-правові погляди Остапа Терлецького. Еволюція суспільно-політичних поглядів Івана Франка. Духовно-політичні заповіді митрополита Андрія Шептицького.

Література [11; 16; 23; 26; 29; 35; 37]

**Тема 12. Національно-самостійницька концепція
Миколи Міхновського**

Ідея національного визволення українського народу від російського панування та його самовизначення (“Самостійна Україна”). Конституційний проект М. Міхновського — “Основний Закон “Самостійної України” Співки Народу Українського”, його політико-правові ідеї і положення. Вплив творчості М. Міхновського на подальший розвиток національно-визвольного руху в Україні.

Література [8; 13; 16; 19; 21; 26–35; 37–39; 43]

**Тема 13. Теорія національного самовизначення
українського народу в політологічній спадщині
Михайла Грушевського**

Концепція української історії М. Грушевського та її політичний характер. Еволюція поглядів М. Грушевського від ідеї перетворення Росії у вільний союз вільних народів до осмислення проблеми національного самовизначення українського народу. Утвердження статусу України як незалежної держави (“Нова політика”, “Хто такі українці і чого вони хочуть”).

Література [3–5; 8; 13; 16; 19; 24; 26–29; 31–35; 37; 38; 40; 43]

**Тема 14. Богдан Кістяківський і його концепція правової
держави**

Політичні погляди Б. Кістяківського. Б. Кістяківський про значення правових норм для суспільного життя і утвердження правосвідомості (“Суспільство та індивід”, “Сутність державної влади”, “Соціальні науки і право”, “На захист права” та ін.). Концепція правової держави в інтерпретації Б. Кістяківського.

Література [8; 19; 35; 37]

Тема 15. Політологічні погляди Михайла Туган-Барановського

М. Туган-Барановський як учений зі світовим ім'ям і громадсько-політичний діяч на терені України. Модель майбутнього суспільного устрою (“Социализм как положительное учение”).

Література [19; 24; 35]

Тема 16. Осмислення і спроби практичного втілення національно-державницької ідеї в революційну добу української історії (1917–1920 рр.)

Українські політичні партії та їхні програми на початку ХХ ст. Чотири Універсали Української Центральної Ради. Конституція УЦР та її політико-правові ідеї. Політична творчість революційних часів як важливе джерело української політичної думки (М. Грушевський, В. Винниченко, П. Христюк, М. Скрипник та ін.).

Література [3–5; 8; 13; 16; 19; 20; 25–29; 32–35; 37; 38; 40; 42; 43]

Тема 17. Пошуки самоідентифікації українського народу в умовах бездержавного існування (1920–1991 рр.)

Дуалістичний характер боротьби за відновлення української державності. Основні етапи розвитку української політичної думки у 1920–1991 рр. Тенденції розвитку політичної думки в еміграції та в умовах підрадянської України.

Література [5; 6; 8; 13; 16–19; 22; 26; 29; 31–35; 37; 40–43]

Тема 18. Національна ідея в історії української політичної думки ХХ ст.

Основні складові національної ідеї та її інтерпретації у творчості українських політичних мислителів. Особливості розвитку національного права. Націоналізм як ідеологічний, соціальний та духовно-культурний феномен. Сучасні підходи до розуміння української національної ідеї.

Література [3; 5; 6; 8; 13; 16; 18; 19; 22; 24–27; 29; 31–35; 37; 41; 43]

Тема 19. Феномен української ментальності в осмисленні вітчизняної політичної науки

Початкові підходи до розуміння українського національного характеру (М. Костомаров “Две русские народности”, Г. Коваленко

“Людина і громада. Думки про добро і правду”). Вчені українського зарубіжжя про особливості української ментальності (Б. Цимбалістий, С. Кульчицький, М. Шлемкевич). Сучасні інтерпретації української ментальності.

Література [14; 18; 19; 24; 33; 37]

Тема 20. Український націонал-комунізм: спроби поєднання національної ідеї з більшовизмом

Причини виникнення і характерні особливості розвитку течії націонал-комунізму на українському ґрунті. С. Мазлах, В. Шахрай. “До хвили (що діється на Україні та з Україною?)”. Основні течії, лідери та ідеї українського націонал-комунізму. Політичні погляди М. Хвильового.

Література [3; 5; 18; 20; 26; 31; 37]

Тема 21. Феномен української еміграції. Теоретичні підходи до питання відновлення української державності

Особливості формування української політичної еміграції. Основні течії еміграційної політичної думки. Суспільно-політичні погляди чільних представників української еміграції міжвоєнної доби.

Література [3; 5; 8; 16; 18; 19; 22; 26; 31–35; 37; 41; 43]

Тема 22. Український інтегральний націоналізм в ідейно-політичній спадщині Дмитра Донцова

Ідейно-теоретична спадщина Д. Донцова (“Історія розвитку української державної ідеї”, “Націоналізм”, “Дух нашої давнини”). Д. Донцов — родоначальник українського націоналізму. Феномен Д. Донцова в історії української політичної думки.

Література [5; 6; 8; 13; 16; 18; 19; 22; 29–35; 41; 43]

Тема 23. Націотворча державницька концепція В'ячеслава Липинського

В. Липинський як політичний мислитель. Політичні погляди В. Липинського на становлення української національної держави (“Україна на переломі, замітка до історії українського будівництва в XVII-ім столітті”, “Релігія і церква в історії України”, “Листи до братів-хліборобів”). Внесок В. Липинського в українську політологію.

Література [13; 15; 17–19; 27; 29–35; 37; 41; 43]

***Тема 24. Правові й суспільно-політичні погляди
Станіслава Дністряньського***

С. Дністряньський та його місце в історії української науки. Концепція держави і права С. Дністряньського. Конституційний проект “Устрій Галицької держави”. Суспільно-політичні погляди С. Дністряньського.

Література [19; 27; 32–35]

***Тема 25. Зародження новітніх поглядів і підходів у розвитку
політичної думки післявоєнної української еміграції***

Основні напрямки переосмислення шляхів боротьби за утвердження української державності у середовищі української післявоєнної еміграції. Найважливіші постаті та інституції післявоєнних часів. Політологічні студії і прогнози Івана Лисяка-Рудницького.

Література [5; 18; 19; 31–35]

Тема 26. Політологічні ідеї і концепції Володимира Винниченка

В. Винниченко і його місце в історії української політичної думки. “Відродження нації” як важливе джерело пізнання політичної думки часів УНР. “Заповіт борцям за визволення” як свідчення завершення еволюції політичних поглядів В. Винниченка. Соціально-політична програма колектократії як складова “теорії конвергенції”.

Література [3; 11; 13; 19; 27; 31; 35; 37]

***Тема 27. Суспільно-політичні погляди українських
дисидентів-шістдесятників***

Феномен дисидентського руху 60-х років ХХ ст. в СРСР. Соціальний склад і форми державного протесту українських дисидентів. Політичні погляди чільних представників українських дисидентів (І. Дзюба, В. Чорновіл, В. Мороз, В. Стус, П. Григоренко, Л. Лук’яненко та ін.).

Література [16; 18; 19; 26; 27; 31; 37]

Тема 28. Сучасна політична думка в українській діаспори

Основні інститути та постаті політичної думки сучасної української діаспори. Напрямки та перспективи розвитку і співробітництва представників зарубіжної української політичної думки з її вітчизняними осередками.

Література [13; 18; 19; 31–35; 37]

Тема 29. Політична наука і освіта в сучасній Україні

Утвердження політичної науки як навчальної дисципліни у вищих навчальних закладах України. Пошуки шляхів розвитку політичної науки в Україні і формування вітчизняної школи політології. “Українська академія політичних наук”, “Українська асоціація політологів” та інші центри розвитку української політології.

Література [27; 31; 37]

Тема 30. Етнополітологія і етнодержавознавство: вітчизняні інтерпретації

Етнополітологія та її значення для розвитку сучасної політичної думки в Україні. Етнодержавознавство: теоретичний статус, структура і методологічний арсенал. Теоретико-методологічні та політико-правові перспективи етнонаціональної політики в Україні.

Література [8; 19; 24; 35; 42]

Тема 31. Розвиток українського конституціоналізму від “Руської Правди” до Конституції України 1996 р.

Конституційно-правовий розвиток в Україні від “Руської Правди” до Конституції УНР. Основні положення конституцій радянської України. Незатребувані ідеї українського конституціоналізму. Конституційний процес часів незалежної України.

Література [19; 20; 27; 36–39]

Тема 32. Конституція незалежної України як синтез світового демократичного досвіду і втілення одвічних прагнень українського народу

Основні складові світового конституційно-правового досвіду в Конституції України. Ідея “демократичної, соціальної, правової держави” та перспективи її втілення в суспільну практику. Конституційний лад, права і свободи людини і громадянина за Конституцією України.

Література [12; 19; 27; 31; 38; 40]

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Історія політичної думки у предметно-пізнавальному полі політології

1. Предмет та основні інтерпретації історії політичної думки.
2. Специфіка і методологія вивчення дисципліни “Історія політичної думки в Україні”.
3. Основні підходи до вивчення історії вітчизняної політичної думки.

Тема 2. Літературні пам’ятки Київської Русі як джерело опанування раннього етапу розвитку української політичної думки

1. Зародження вітчизняної політичної думки.
2. “Слово про закон і благодать” митрополита Іларіона.
3. “Руська Правда” як перша систематизація звичаєвого права.
4. “Повчання” Володимира Мономаха.

Тема 3. Гуманістичні погляди представників української середньовічної релігійно-політичної думки

1. Політичні погляди Станіслава Оріховського.
2. Гострополемічна гуманістична політична думка. Іван Вишенський.
3. Культурно-освітні підходи до політичного розвитку України.

Тема 4. Києво-Могилянська академія та її роль в утвердженні демократичних ідей козацько-гетьманської доби

1. Зародження і становлення Києво-Могилянської академії.
2. Релігійно-політичні погляди Петра Могили.
3. Вплив випускників Києво-Могилянської академії на політичний розвиток Росії і України. Феофан Прокопович.

Тема 5. “Права за якими судиться малоросійський народ” в історії української політико-правової думки

1. “Права за якими судиться малоросійський народ” в контексті світового правового розвитку.
2. Вплив правового Кодексу України на її подальший розвиток.

Тема 6. Суспільно-політичні погляди засновників і представників Кирило-Мефодіївського товариства

1. Політичні ідеї представників Кирило-Мефодіївського товариства.
2. Програма і Устав товариства.
3. Політичні ідеї в літературній спадщині Тараса Шевченка.

Тема 7. Михайло Драгоманов — основоположник політичної науки в Україні

1. Михайло Драгоманов як політичний мислитель.
2. Напрямки реформування суспільства у політичній спадщині М. Драгоманова.
3. Конституційний проект М. Драгоманова “Вольный союз — Вільна спілка”.

Тема 8. Розвиток західноукраїнської політичної думки XIX — поч. XX ст.

1. Західноукраїнська політична думка першої половини XIX ст.
2. Політико-правові погляди О. Терлецького.
3. Еволюція суспільно-політичних поглядів І. Франка.
4. Духовно-політичні заповіді митрополита Андрея Шептицького.

Тема 9. Конституційні проекти М. Міхновського і М. Драгоманова та їхнє значення

1. “Основний Закон “Самостійної України” Спілки Народу Українського” та його політико-правові ідеї.
2. Вплив творчості М. Міхновського на подальший розвиток національно-визвольного руху в Україні.

Тема 10. Політологічні ідеї Михайла Грушевського

1. Історико-політична концепція М. Грушевського.
2. Політологічні праці М. Грушевського та їх характеристика.

Тема 11. “Українороси” та їхній внесок у розвиток української політичної думки

1. Духовно-моральне осмислення політики у працях М. Бердяєва.
2. Концепція правової держави Б. Кістяківського.
3. Політологічні ідеї М. Туган-Барановського.

Тема 12. Політико-правові акти Української Центральної Ради

1. Універсали Української Центральної Ради.
2. Конституція УНР.

Тема 13. Націоналізм як феномен ХХ ст. та основні вітчизняні підходи до його розуміння

1. Основні складові національної ідеї.
2. Націоналізм як ідеологічний, соціальний та духовно-культурний феномен.
3. Сучасні підходи до розуміння української національної ідеї.

Тема 14. Українська ментальність у характеристиках вітчизняних політологів

1. Праця М. Костомарова “Две русские народности” як перша наукова характеристика української ментальності.
2. Осмислення національного менталітету у працях М. Грушевського.
3. Вчені українського зарубіжжя про особливості української ментальності.

Тема 15. Націонал-комунізм як чільна політична течія в умовах підрадянської України

1. Причини виникнення і особливості українського націонал-комунізму.
2. Основні течії, лідери та ідеї українського націонал-комунізму.
3. Політичні погляди М. Хвильового.

Тема 16. Націодержавницькі концепції української еміграції міжвоєнної доби

1. Основні течії політичної думки української міжвоєнної еміграції.
2. Політичні погляди Д. Донцова.
3. Політологічні ідеї В. Липинського.

Тема 17. Розвиток післявоєнної політичної думки в колах української еміграції

1. “Заповіт борцям за визволення України” В. Винниченка та його значення.
2. Політологічні ідеї І. Лисяка-Рудницького.

Тема 18. Суспільно-політичні погляди українських дисидентів-шістдесятників

1. Феномен дисидентського руху 60-х років ХХ ст. в СРСР.
2. Основні форми політичного протесту українських дисидентів.

Тема 19. Сучасний етап розвитку української політичної думки та української школи політології

1. Основні напрямки розвитку сучасної української політичної думки.
2. Передумови і перспективи формування української школи політології.

Тема 20. Історичний розвиток українського конституціоналізму

1. Конституційно-правовий розвиток в Україні від “Руської Прав-ди” до Конституції УНР.
2. Основні положення конституцій Радянської України.
3. Незатребувані ідеї українського конституціоналізму.

Тема 21. Конституція незалежної України: основні ідеї і положення

1. Конституційний процес часів незалежної України.
2. Основні положення і проблеми Конституції України 1996 р.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Предмет і основні методи вивчення навчального курсу “Історія політичної думки в Україні”.
2. Основні етапи розвитку української політичної думки.
3. Джерела вітчизняної політичної думки часів Київської Русі.
4. Ідеї політичного трактату С. Оріховського “Напучення польському королеві Сигізмунду Августу”.
5. Політичні погляди представників Києво-Могилянської академії.
6. Основні положення Конституції Пилипа Орлика.
7. Історичне значення “Прав за якими судиться малоросійський народ”.
8. Зміст Програми й Уставу Кирило-Мефодіївського товариства.
9. Політичні ідеї М. Костомарова.
10. Ліберально-політична концепція М. Драгоманова.
11. Суспільно-політичні ідеї на західноукраїнських землях.

12. Роль М. Міхновського у національно-визвольному русі України.
13. Політичний характер концепції української історії М. Грушевського.
14. Політичні погляди “україноросів” початку ХХ ст.
15. Основні характеристики Універсалів Української Центральної Ради.
16. Тенденції розвитку політичної думки в еміграції та в умовах підрадянської України.
17. Сучасні підходи до розуміння української національної ідеї.
18. Сучасні інтерпретації української ментальності.
19. Характерні ознаки українського націонал-комунізму.
20. Д. Донцов як родоначальник українського націоналізму.
21. Внесок В. Липинського в українську політологію.
22. Концепція держави і права С. Дністрянського.
23. Політологічні ідеї І. Лисяка-Рудницького.
24. В. Винниченко та його місце в історії української політичної думки.
25. Політичні погляди чільних представників українських дисидентів-шістдесятників.
26. Політична наука і освіта в сучасній Україні.
27. Етнополітологія та її значення для розвитку сучасної політичної думки в Україні.
28. Основні положення конституцій Радянської України.
29. Складові світового конституційно-правового досвіду в Конституції України.
30. Конституційний лад, права і свободи людини і громадянина за Конституцією України.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ СТУДЕНТІВ

1. Історія політичної думки як предмет вивчення сучасної політичної науки.
2. Предмет навчального курсу “Історія політичної думки в Україні” та методологія його вивчення.
3. Періодизація розвитку української політичної думки.
4. Характерні ознаки і відмінності основних етапів розвитку української політичної думки.
5. Початки вітчизняного політичного мислення. “Слово про закон і благодать” — гімн духовній свободі людини.
6. “Руська правда” як політико-правовий документ і свідчення утвердження цілісного суспільства й держави.
7. “Повчання” Володимира Мономаха як синтез основних політичних проблем часів Київської Русі.

8. Українські гуманісти епохи європейського Відродження.
9. Політичний трактат С. Оріховського “Напучення польському королеві Сигізмунду Августу”.
10. Гострополемічна та культурно-освітня гуманістична думка українського середньовіччя.
11. Суспільно-політичні погляди Г. Сковороди.
12. Українське козацтво як політичний чинник у боротьбі за національну державність.
13. Києво-Могилянська академія та основні ідеї її чільних представників.
14. Церковні братства та їх вплив на зростання національної свідомості українського народу.
15. Українська політична думка в добу визвольних змагань XVII ст.
16. “Конституція прав і свобод Запорізького війська” як свідчення рівня розвитку української політичної думки XVIII ст.
17. Загальні положення Конституції П. Орлика. Контури політичного устрою української держави.
18. Політико-правові гарантії і обмеження для еліти в Конституції П. Орлика.
19. Джерела, зміст та соціально-політичні передумови створення “Прав за якими судиться малоросійський народ”.
20. Перший Кодекс українського права як регулятор суспільних відносин і акумулятор основних здобутків вітчизняної політико-правової думки.
21. Історичне значення “Прав за якими судиться малоросійський народ” для подальшого розвитку української політико-правової думки.
22. Перші паростки українського ліберального світогляду: “Історія Русів”.
23. Формування і погляди української інтелігенції початку XIX ст.
24. Кирило-Мефодіївське товариство: Програма, Устав і політичні погляди його представників.
25. Спадщина Т. Шевченка як невіддільне явище соціально-політичного життя і української політичної думки.
26. М. Костомаров як політичний мислитель.
27. Ідея слов'янського єднання в історико-політологічній концепції М. Костомарова.
28. Визначення майбутнього державного устрою України у творах М. Костомарова.
29. М. Драгоманов як політичний мислитель та його концепція вітчизняного лібералізму.

30. Критика російського самодержавства і українських націонал-демократів у творчості М. Драгоманова (“Историческая Польша и великорусская демократия”, “Чудацькі думки про українську національну справу”, “Шевченко, українофіли і соціалізм”).
31. Система політичного реформування суспільства: конституційний проект М. Драгоманова “Вольный союз — Вільна спілка”.
32. Ідея національного визволення українського народу від російського панування та його самовизначення (“Самостійна Україна”).
33. Конституційний проект М. Міхновського “Основний Закон “Самостійної України” Спілки Народу Українського”, його політико-правові ідеї і положення.
34. Вплив творчості М. Міхновського на подальший розвиток національно-визвольного руху в Україні.
35. Концепція української історії М. Грушевського та її політичний характер.
36. Еволюція поглядів М. Грушевського від ідеї перетворення Росії у вільний союз вільних народів до осмислення проблеми національного самовизначення українського народу.
37. Утвердження статусу України як незалежної держави (“Нова політика”, “Хто такі українці і чого вони хочуть”).
38. Політичні погляди Б. Кістяківського.
39. Б. Кістяківський про значення правових норм для суспільного життя і утвердження правосвідомості (“Суспільство та індивід”, “Сутність державної влади”, “Соціальні науки і право”, “На захист права” та ін.).
40. Концепція правової держави в інтерпретації Б. Кістяківського.
41. М. Туган-Барановський як учений зі світовим ім'ям і громадсько-політичний діяч на терені України.
42. Модель майбутнього суспільного устрою М. Туган-Барановського (“Социализм как положительное учение”).
43. Українські політичні партії та їх програми на початку ХХ ст.
44. Чотири Універсали Української Центральної Ради.
45. Конституція УЦР та її політико-правові ідеї.
46. Політична творчість революційних часів як важливе джерело української політичної думки (М. Грушевський, В. Винниченко, П. Христюк, М. Скрипник та ін.).
47. Дуалістичний характер боротьби за відновлення української державності.
48. Основні етапи розвитку української політичної думки у 1920–1991 рр.

49. Тенденції розвитку політичної думки в еміграції та в умовах підрадянської України.
50. Основні складові національної ідеї та її інтерпретації у творчості українських політичних мислителів.
51. Націоналізм як ідеологічний, соціальний та духовно-культурний феномен. Сучасні підходи до розуміння української національної ідеї.
52. Початкові підходи до розуміння українського національного характеру (М. Костомаров “Две русские народности”, Г. Кова-ленко “Людина і громада. Думки про добро і правду”).
53. Вчені українського зарубіжжя про особливості української ментальності (Б. Цимбалістий, С. Кульчицький, М. Шлемкевич).
54. Сучасні інтерпретації української ментальності.
55. Причини виникнення і характерні особливості розвитку течії націонал-комунізму на українському ґрунті.
56. С. Мазлах, В. Шахрай. “До хвилі (що діється на Україні та з Україною?)”.
57. Основні течії, лідери та ідеї українського націонал-комунізму.
58. Політичні погляди М. Хвильового.
59. Особливості формування української політичної еміграції. Основні течії еміграційної політичної думки.
60. Суспільно-політичні погляди чільних представників української еміграції міжвоєнної доби.
61. Ідейно-теоретична спадщина Д. Донцова (“Історія розвитку української державної ідеї”, “Націоналізм”, “Дух нашої давнини”).
62. Д. Донцов — родоначальник українського націоналізму.
63. Феномен Д. Донцова в історії української політичної думки.
64. В. Липинський як політичний мислитель.
65. Політичні погляди В. Липинського на становлення української національної держави (“Україна на переломі, замітка до історії українського будівництва в XVII-ім столітті”, “Релігія і церква в історії України”, “Листи до братів-хліборобів”).
66. Внесок В. Липинського в українську політологію.
67. С. Дністрянський та його місце в історії української науки.
68. Концепція держави і права С. Дністрянського.
69. Конституційний проект С. Дністрянського “Устрій Галицької держави”.
70. Суспільно-політичні погляди С. Дністрянського.
71. Основні напрямки переосмислення шляхів боротьби за утвердження української державності у середовищі української післявоєнної еміграції.
72. Найважливіші постаті та інституції української післявоєнної еміграції.

73. Політологічні студії і прогнози І. Лисяка-Рудницького.
74. В. Винниченко та його місце в історії української політичної думки.
75. “Відродження нації” В. Винниченка як важливе джерело пізнання політичної думки часів УНР.
76. “Заповіт борцям за визволення” як свідчення завершення еволюції політичних поглядів В. Винниченка.
77. Соціально-політична програма колектократії як складова “теорії конвергенції” у творчості В. Винниченка.
78. Феномен дисидентського руху 60-х років ХХ ст. в СРСР.
79. Соціальний склад і форми державного протесту українських дисидентів.
80. Політичні погляди чільних представників українських дисидентів (І. Дзюба, В. Чорновіл, В. Мороз, В. Стус, П. Григоренко, Л. Лук’яненко та ін.).
81. Основні інститути та постаті політичної думки сучасної української діаспори.
82. Напрямки та перспективи розвитку і співробітництва представників зарубіжної української політичної думки з її вітчизняними осередками.
83. Утвердження політичної науки як навчальної дисципліни у вищих навчальних закладах України.
84. Пошуки шляхів розвитку політичної науки в Україні і формування вітчизняної школи політології.
85. Етнополітологія та її значення для розвитку сучасної політичної думки в Україні.
86. Незатребувані ідеї українського конституціоналізму.
87. Конституційний процес часів незалежної України.
88. Основні складові світового конституційно-правового досвіду в Конституції України.
89. Ідея “демократичної, соціальної, правової держави” та перспективи її втілення в суспільну практику.
90. Конституційний лад, права і свободи людини і громадянина за Конституцією України.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бєбик В. М.* Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика. — К., 2000.
2. *Вивід прав України.* — Львів: МП “Слово”, 1991.
3. *Винниченко В.* Відродження нації. — К., 1990.
4. *Грушевський М.* Хто такі українці і чого вони хочуть? — К., 1991.
5. *Гунчак Т.* Україна: перша половина ХХ століття. Нариси політичної історії. — К., 1993.

6. *Донцов Д.* Історія розвитку української державної ідеї. — К., 1993.
7. *Драгоманов М.* Вибране. — К., 1991.
8. *Етніонаціональний розвиток України: терміни, визначення, персоналії.* — К., 1993.
9. *Історія Русів.* — К.: Рад. письменник, 1991.
10. *Історія України в особах. IX–XVIII ст.* — К.: Україна, 1993.
11. *Історія філософії України.* — К.: Либідь, 1994.
12. *Конституція України.* — К., 1996.
13. *Короткий політологічний словник. Біографічна частина.* — Львів, 1994.
14. *Костомаров Н. И.* Две русские народности. — К., Харьков: Майдан, 1991.
15. *Кухта Б. Л.* З історії української політичної думки. — К.: Генеза, 1994.
16. *Кухта Б. Л.* Історія української політичної думки: Текст лекцій. — Львів: Вид-во ЛДУ, 1991.
17. *Литинський В.* Листи до братів-хліборобів: про ідею і організацію українського монархізму // Філософська і соціологічна думка. — 1991. — № 10.
18. *Лисяк-Рудницький І.* Історичне есе: У 2 т. — К.: Основи, 1994.
19. *Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького; Ред. кол.: Ю. І. Римаренко (відп. ред.) та ін.* — К.: Довіра; Генеза, 1996.
20. *Мироненко О.* Світоч української державності. — К., 1995.
21. *Міхновський М.* Самостійна Україна // Політологічні читання. — 1992. — № 2.
22. *Мотиль О.* Дмитро Донцов // Політологічні читання. — 1992. — № 11.
23. *Новиченко М. Р.* Історичні портрети: Шептицький, Мстислав, Лука. — К., 1991.
24. *Основи етнодержавознавства: Підруч. / За ред. Ю. І. Римаренка.* — К.: Либідь, 1997.
25. *Основи політології: Курс лекцій для студентів вищих навчальних закладів / За ред. Б. Л. Кухти.* — К., 1992.
26. *Політична історія України: Посіб. для студентів вищих навч. закладів / За ред. В. І. Танцюри.*—К.: Видавничий центр “Академія”, 2001.
27. *Політологічний енциклопедичний словник: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів.* — К.: Генеза, 1997.
28. *Політологія. Кінець XIX — поч. XX: Хрестоматія / За ред. О. І. Семківа.* — Львів, 1996.
29. *Політологія: Підруч. / За ред. О. І. Семківа.* — Львів, 1993; 2-ге вид. — Львів, 1994.
30. *Політологія: Підруч. / І. С. Дзюбка, К. М. Левківський, В. П. Андрущенко та ін.; За заг. ред. І. С. Дзюбка, К. М. Левківського.* — 2-ге вид., випр. і допов.—К.: Вища шк., 2001.
31. *Політологія: Підруч. для студентів вищих навчальних закладів/ За ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка.*—К.: Видавничий центр “Академія”, 2001.
32. *Потульніцький В. А.* Історія української політології. — К., 1992.

33. *Потульницький В. А.* Нариси з української політології (1819–1991): Навч. посіб. — К.: Либідь, 1994.
34. *Потульницький В. А.* Теорія української політології: Курс лекцій. — К.: Либідь, 1993.
35. *Світова та вітчизняна етнодержавницька думка (у персоналіях).* — К.; Донецьк, 1997.
36. *Скакун О. Ф.* Драгоманов как политический мыслитель: Монография. — К.: Основа, 1993.
37. *Скиба В. Й., Горбатенко В. П., Туренко В. В.* Вступ до політології: екскурс в історію правничо-політичної думки. — К.: Основи, 1996; 2-ге вид., 1998.
38. *Слюсаренко А., Томенко М.* Історія української Конституції. — К., 1993.
39. *Ткаченко Ю.* Батько українських націоналістів (Микола Міхновський) // Віче. — 1995. — № 11.
40. *Томенко М.* Українська перспектива: історико-політологічні підстави сучасної державної стратегії. — К., 1995.
41. *Троцинський В. П.* Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище. — К.: Інтел, 1994.
42. *Україна ХХ ст.* Проблеми національного відродження: Зб. наук. праць. — К., 1993.
43. *Українська політологія: витоки та еволюція.* Навч. посіб. / За ред. Ф. Кирилюка. — К., 1995.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Історія політичної думки в Україні”	4
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Історія політичної думки в Україні”	5
Плани семінарських занять.....	13
Теми контрольних робіт.....	16
Питання для самоконтролю студентів.....	17
Список рекомендованої літератури	21

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп’ютерна верстка

Н. В. Медведєва
Г. В. Воїнова
Т. Г. Замура

МАУП

Зам. № ВКЦ-918

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП